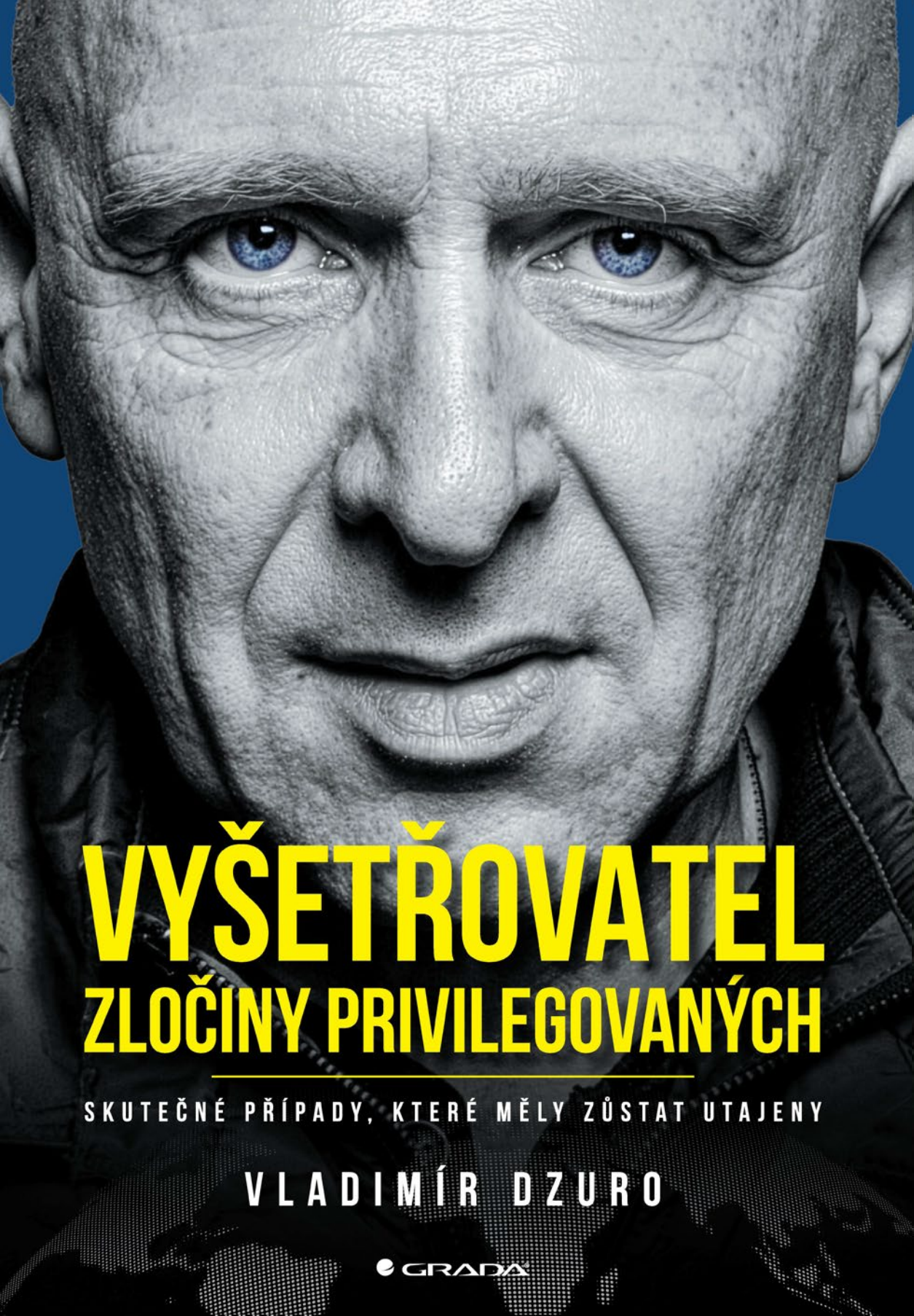

VYŠETŘOVATEL ZLOČINY PRIVILEGOVANÝCH

SKUTEČNÉ PŘÍPADY, KTERÉ MĚLY ZŮSTAT UTAJENY

VLADIMÍR DZURO

GRADA

VYŠETŘOVATEL

GRADA®

VYŠETŘOVATEL

ZLOČINY PRIVILEGOVANÝCH

SKUTEČNÉ PŘÍPADY, KTERÉ MĚLY ZŮSTAT UTAJENY

VLADIMÍR DZURO

GRADA PUBLISHING

Vladimír Dzuro

Vyšetřovatel – zločiny privilegovaných

Skutečné případy, které měly zůstat utajeny

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401
jako svou 10669. publikaci

Odpovědný redaktor Petr Somogyi
Grafická úprava a sazba Miroslav Ferdinand
Grafický návrh a sazba obálky Petr Nutil
Počet stran 264
První vydání, Praha 2026
Vytisklo TISK CENTRUM s.r.o., Moravany u Brna

© Grada Publishing, a.s., 2026

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy
Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.
Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.
Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou bez souhlasu nositele práv zakázány.

ISBN 978-80-271-8601-3 (ePub)
ISBN 978-80-271-8600-6 (pdf)
ISBN 978-80-271-6087-7 (print)

„Naděje není přesvědčení,
že něco dobře dopadne,
ale jistota, že něco má smysl –
bez ohledu na to, jak to dopadne.“

Václav Havel
(Dálkový výslech, 1986)

UPOZORNĚNÍ ČTENÁŘŮM

Tato kniha vychází z autorových osobních zkušeností získaných při výkonu profesní činnosti pro Organizaci spojených národů. Obsah publikace představuje osobní výpověď a není oficiálním dokumentem Organizace spojených národů. V odůvodněných případech byla změněna jména osob a další identifikační údaje jak v textu knihy, tak v dokumentech, a to za účelem ochrany soukromí dotčených osob, přičemž tato opatření nemají vliv na věcnou podstatu popisovaných událostí.

Zvolené případy představují individuální a výjimečné situace, v nichž došlo k profesnímu selhání jednotlivců působících v rámci Organizace spojených národů. Tyto skutečnosti nelze vykládat jako obecnou charakteristiku činnosti organizace ani jako hodnocení práce jejích zaměstnanců, spolupracovníků či orgánů jako celku.

Veškerá tvrzení, hodnocení a interpretace obsažené v této knize jsou výlučně názory autora a nelze je považovat za oficiální stanoviska, politiku či postoje Organizace spojených národů ani Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

OBSAH

Opojení **13**

Z tribunálu do OSN **15**

Balkán **23**
Zase Kosovo? 23
Bez dohody začne bombardování 27
Neuposlechnutí rozkazu 31
Šelmy místo mazlíčků 33
Nejrozsáhlejší místo činu 36
Sníh do rána zhnědl 37
Naučím ho, aby zabil každého… 39
Pády do hlubin 41
Rozzuřená Carla 42
Granáty pod zadkem 45
Podpora z nejvyšších míst 46
Zúčtování v Kosovu 47
Krutá odplata 49
Bez motivace! 49

Izrael a Sýrie **53**
Vladimíre, vy jste Rus? 53
Smutné dějiny a výbušná současnost 56
Jak ze sebe v Sýrii neudělat hlupáka 60

Libanon **69**
Chceš na misi? Tak zaplať! 69
Krásná Tatiana, agentka z Ruska 70
Do revolučního Libanonu 71
Kšeftování s ukradenou naftou a jídlem 73
Ke zdi! Dělej! 78
Nahotinky místo úředních záznamů? 84
Jak to dopadlo? 86

Irák, Kuvajt a Afghánistán 89
Cesta do Bagdádu 90
Můžu si sundat tu helmu? 92
Hotel, kde pošlapete amerického prezidenta 97
Sexuální harašení v Afghánistánu 102
Nechutná černá břečka 105
Smlouvání o koberce 108
Právo šaría a homosexualita 116
Cenná zkušenost, Mosad a tragický konec 123

USA, Západní Sahara, Haiti, Blízký východ 127
Cesta do New Yorku 127
Boj o místo na slunci 130
Bez pasu do vládní budovy USA 134
Co dokáže uražené ego 136
Prostitutky a velbloud na marocký způsob 140
Na šestnáct let do New Yorku 142
Smrt při zemětřesení 143
Šmelení s pasy pro teroristy 147
Zločin na vyšších místech 152
Brokovnice u hlavy 158
Tichá domácnost 160
Zametení špíny pod koberec 161

New York, Pobřeží slonoviny, Kongo, Libérie 169
Dědictví: jeden neschopný, druhý agresivní 169
Kamarádi? Tak to ani omylem 171
Ze svědkyně podezřelá 173
Peklo na zemi 176
Poslední rána do zad od „kamaráda“ 179
Poděkování od generálního tajemníka OSN 180
Zločin v Pobřeží slonoviny 181
Rozzuřený dav, rychle pryč 189
Mrtvý sexuální agresor 192
Caddy na odhánění hadů 199
Falešná identita, falešná Rita 201
Démoni balkánské války 204
Vyšetřovat s nejvyšší prioritou! 210

Komplicové 214
Záludná hvězdička 215
Ticho a dary za velký prachy 219
Zabila ho činka v posilovně náhodou? 221
Místo činu v zahradách OSN 224
Znovu na Blízký východ 229
Deviant s diplomatickým krytím 243
Útěk do Paříže 245
Epsteinova spojka v OSN 246

Epilog 249

Organizace spojených národů 253
Potřebujeme vůbec OSN? 253
K čemu kontrolní mechanismy? 254
Slovo zástupkyně generálního tajemníka OSN 255

Doslov: Mezi živými a mrtvými 257

Použité zkratky 260

Zdroje ilustrací 260

Poděkování 262

O autorovi 263
Ocenění 263

OPOJENÍ

Je to banální, ale opojný pocit. Mívá ho každý. Okamžik, když se cítíme privilegovaní a tak trochu nad zákonem. Pravidla jsou v tu chvíli určena jen pro ty druhé. Stačí rychlé auto a záminka, že po dlouhém dni spěcháme domů. V někom takový pocit vyvolá skutečné nebo i jen domnělé společenské postavení, správné úřední razítko, uniforma nebo například pověření od voličů… Je to opojení, které dokáže i zabíjet. Jednotlivce, ale i tisíce. Tisíce lidí! Zabíjet!

Tato kniha pojednává o odhalených zločinech spáchaných privilegovanými po celém světě, od New Yorku, Konga a Libérie přes Pobřeží slonoviny, Irák, Kuvajt, Afghánistán, Libanon, Izrael a Sýrii až například po nedaleké Kosovo. Nezákonné jednání jsem vyšetřoval v místech, kde byla situace dostatečně nestabilní, napjatá, nebo dokonce válečná, a tedy dokonale vhodná pro zločin. Někdy se ho dopustili i lidé z vlastních řad OSN. A ano, šlo mi při tom i o život.

Ať už si pod přívlastkem „privilegovaný“ představíme úředníka na zahraniční misi, řadového vojáka ve službách OSN, diplomata, člena lokální vlády, nebo třeba prezidenta, jeho zločiny nejsou v základu jiné než nás běžných smrtelníků. V přímé úměře se skutečnou mocí dotyčného však mívají zcela jiný rozsah i vliv na okolí a dokážou přímo či nepřímo ovlivnit životy milionů lidí.

Čtenáři zvyklému na každodenní proud informací o zpronevěrách, podezřelých finančních investicích a korupci by mohly některé v knize zmíněné případy mnohamiliardových krádeží znít snad až všedně. Ovšem jen do chvíle, kdy si uvědomí, že například odklonění peněz z programu Ropa za potraviny mohlo razantně ovlivnit život (nebo lépe řečeno živoření) více než patnácti milionů lidí. Takové opojení pak přináší smrt hladem.

A pak jsou zde další „běžné“ zločiny zdánlivě nedotknutelných. Sexuální obtěžování dětí pod diplomatickým krytím, milionové úplatkářství od podnikatelů z Číny nebo třeba lukrativní, nicméně nedovolené zaměstnávání příbuzných. Opojení luxusním životem bez pravidel.

Jak moc jsme my všichni privilegovaní?

1

Z TRIBUNÁLU DO OSN

„Nejlepší, co můžete udělat v každém okamžiku rozhodování, je udělat správnou věc, druhé nejlepší je udělat špatnou věc a to nejhorší je neudělat nic.“

Theodore Roosevelt (26. prezident Spojených států amerických)

Měl jsem sen. Sen, který se neodehrává za noci v tichu dětského pokoje a v bezpečí domova. Snil jsem ho v chaosu znesvářeného světa, kde pravda bývá pohřbena spolu s oběťmi. Byl to sen o tom, že budu pátrat po spravedlnosti v místech, kde se zdála být navždy ztracená. Sen o tom, že se jednou jako český kriminalista stanu vyšetřovatelem OSN.

V dubnu 1995 jsem nastoupil jako vyšetřovatel do Úřadu prokurátora Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v Haagu. Účastnil jsem se vyšetřování válečných zločinů, byl jsem přítomen u exhumací a přečetl jsem obvinění starostovi Vukovaru Slavku Dokmanovićovi, prvnímu válečnému zločinci zatčenému mezinárodním tribunálem po konci druhé světové války. Strávil jsem roky v rozvalinách měst zničených občanskou válkou, kde jsem pátral po masových hrobech a naslouchal tragickým příběhům, na které se nedalo zapomenout.

Za každým spisem, za každým výslechem, v každé nalezené lidské kosti se ukrývalo utrpení. Dospěl jsem k poznání, že spravedlnost není pouhý abstraktní pojem. Je vždy vykoupena bolestnou a nevděčnou dřinou.

V srpnu roku 2000 mě prokurátorka pověřila vedením vyšetřování případu prezidenta Slobodana Miloševiće za zločiny spáchané v Chorvatsku. Strávil jsem stovky hodin na cestách a v letištních halách. Střídal jsem hotelové pokoje a místnosti bez oken. Hledali jsme spravedlnost pro ty, které někdo privilegovaný přikázal zavraždit.

Ze dne na den jsem si uvědomil, že sen už dávno přestal být snem. Stal se závazkem. Vůči obětem, vůči pravdě i vůči svědomí, které mi každý den připomínalo, proč jsem se na tuto cestu vydal.

Dennodenní kontakt s oběťmi, mrtvými nebo s jejich truchlícími rodinami a utrápenými příbuznými vedl k tomu, že na mě začal doléhat pocit vyhoření. Pomalu a plíživě. Podlehl jsem klamnému zdání, že už dané práci nemůžu dát víc a že bych naopak získané zkušenosti mohl zúročit někde jinde. Začal jsem si pohrávat s myšlenkou, že místo vyšetřovatele mezinárodního tribunálu opustím. Rozhodnutí dozrálo v létě 2004.

Příkaz prokurátorky Carly del Ponteové k zahájení vyšetřování prezidenta Slobodana Miloševiće

United Nations / Nations Unies

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia / Tribunal Pénal International pour l'ex-Yougoslavie

OFFICE OF THE PROSECUTOR / BUREAU DU PROCUREUR

Case no.: **OTP-INV-03-2000**

THE PROSECUTOR OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA,

Considering Articles 16 and 18 of the Statute and Rule 39 of the Rules of Procedure and Evidence;

Having assessed the report of the Investigations Division and the information annexed thereto involving allegations concerning the: ***Events in Croatia in 1991 relating to Croat victims of murder, destruction, deportation and persecution.***

INSTRUCTS

the opening of an investigation against the identified suspects including:
Slobodan MILOŠEVIĆ.
Goran HADZIC

for the crimes of:
Wilful killing, causing great suffering, destruction of property, unlawful deportation, murder, imprisonment, persecution and other inhumane acts in the territory of Croatia,
or such other crimes identified during the course of the investigation, falling within the jurisdiciton of the Tribunal.

AND DESIGNATES

as the officers responsible for the investigation:
Team Leader, Vladimir DZURO and
Team Legal Adviser, Clint WILLIAMSON

and, as senior trial attorney to supervise the investigation and the drafting of an indictment, and to be responsible for the prosecution of the case before the Trial Chamber:

Done at The Hague on: 8 August, 2000

Carla Del Ponte
Prosecutor

ICTR TPIR Bureau du Procureur Office of the Prosecutor

Churchillplein 1, 2517 JW The Hague . Netherlands
P.O. Box 13888, 2501 EW The Hague . Netherlands

Churchillplein 1, 2517 JW La Haye . Pays-Bas
B.P. 13888, 2501 EW La Haye . Pays-Bas

Vyšetřovatel Kevin Curtis čte práva zatčeného prezidentu Slobodanu Miloševićovi

United Nations

6 May 2004 New York, UN

Statement attributable to the Spokesman for the Secretary-General on Inquiry into the Oil-for-Food Programme

Statements | Spokesperson for the Secretary-General

The Secretary-General welcomes the statement issued today by Mr. Paul Volcker, chairman of the Independent Inquiry into allegations concerning the Oil-for-Food Programme. He fully accepts the arrangements set out in that statement, and again assures the Inquiry of the full cooperation of all United Nations staff. He earnestly hopes that the Inquiry will reveal the full truth about the management of the Programme, and repeats his undertaking to waive the immunity of any official found by the Inquiry to have broken the law.

Tisková zpráva o zahájení vyšetřování programu OSN Ropa za potraviny

Zvažoval jsem možnosti. Vracet se do Prahy k Interpolu by byl krok zpátky, tudíž nesmysl. Nechtěl jsem se vzdát svého snu stát se vyšetřovatelem OSN. Začal jsem se intenzivně poohlížet po volných místech. Zaujalo mě výběrové řízení OSN na místo vyšetřovatele a vedoucího týmu v Úřadu pro vnitřní záležitosti (OIOS) ve Vídni. Neváhal jsem a přihlásil se. Než se mi ale vůbec někdo z OIOS stačil ozvat, upoutala mě další výzva: OSN zahájila vyšetřování programu Ropa za potraviny. Jednalo se o mnohamiliardovou zpronevěru z prodeje ropy v Iráku.

Program vznikl za účelem zmírnění utrpení civilistů v Iráku v důsledku uvalení sankcí OSN na Irák po jeho invazi do Kuvajtu v srpnu 1990. Cílem rezoluce Rady bezpečnosti číslo 706 z 15. srpna 1991 bylo umožnit prodej irácké ropy výměnou za potraviny. Program byl zahájen v prosinci 1996 a první dodávky dorazily již v březnu 1997. Dvě třetiny z dvaceti šesti milionů obyvatel Iráku byly na potravinových přídělech zcela závislé. Na světovém trhu se prodala irácká ropa v hodnotě přes padesát tři miliard amerických dolarů. Z této sumy se vyčlenilo čtyřicet šest miliard na zajištění humanitárních potřeb iráckého obyvatelstva.

V listopadu 2003 byl program ukončen. Nezmizel ale docela. Najednou se vrátil na scénu, tentokrát ne velebený, ale hanobený. Skandál v OSN: úplatky, provize, podvody, pašování, historky o korupci týkající se desítek miliard dolarů a nespočtu barelů ropy. Namočily se do něj malé i velké firmy a vysocí úředníci v tuctu zemí. Komu by se z takového objemu peněz nezatočila hlava jako na kolotoči? Obvinění stíhalo obvinění.

Generální tajemník OSN Kofi Annan nejdříve popřel, že by měl o přečinech zaměstnanců organizace jakékoliv informace, ale nakonec na základě výzev Rady bezpečnosti v dubnu 2004 ustanovil vyšetřovací komisi pro nezávislé přezkoumání programu. Jejího

vedení se ujal Paul Volcker, bývalý předseda Federálního rezervního systému, tedy centrální banky Spojených států. Možnost podílet se na vyšetřování takového kaleidoskopu korupce mi připadala naprosto ojedinělá, a proto jsem se do výběrového řízení rovněž přihlásil.

Na každé volné místo v OSN se povinně vypisuje výběrové řízení podle ustáleného scénáře. Uchazeč se podrobí písemnému testu a v případě, že uspěje, následuje osobní pohovor zaměřený na úroveň jeho znalostí. Než je ale vůbec uchazeč o místo k písemnému testu vyzván, personální oddělení prověří jeho údaje v životopise. Touto prověrkou se podaří eliminovat značný počet nekvalifikovaných uchazečů.

Organizace dbá na zamezení diskriminace na základě pohlaví a národnosti. Výběrová komise proto respektuje rovnocenné zastoupení žen i mužů z různých kontinentů. Písemný test i pohovor jsou vedeny v angličtině, u uchazečů ze zemí, kde angličtina není úředním jazykem, se tedy i na toto znevýhodnění bere zřetel. Výběrový panel má za úkol vybrat tři nejlepší kandidáty, mezi nimiž musí být vždy alespoň jedna žena. Podle instrukcí generálního tajemníka pak dostane místo ten nejlépe kvalifikovaný.

Když vezmeme v úvahu, že na každé vypsané místo se hlásí v průměru pět set až tisíc uchazečů, je už jen to, že obdržíte pozvánku k písemnému testu, značný úspěch, protože jste se dostali do užšího výběru z asi stovky zájemců.

Osobní pohovor dvaceti kandidátů probíhá před výběrovou komisí. Ti, kteří nejsou zvyklí prodávat sami sebe, můžou zažít skutečně horké chvilky. Pohovor se zaměřuje na reálné zkušenosti uchazeče. Způsob, jakým se člověk v minulosti choval a rozhodoval, napovídá, jak si povede i v budoucnu. Výběrová komise se proto neptá obecně, ale zajímá se o konkrétní příklady. Klade například otázky jako: „Povězte mi o situaci, jak jste se zachoval v případě krize ve vašem pracovním týmu?“ Z odpovědí pak posoudí schopnosti neboli kompetence uchazeče.

Většina z nás ze střední a východní Evropy si s sebou směrem na západ nese velký handicap, který je důsledkem dlouhých desetiletí života za železnou oponou. Vštěpovali nám, že samochvála smrdí, a ve škole nás nabádali, abychom se drželi poslušně zpátky. Očekávali jsme, že naše schopnosti někdo sám objeví. Neobjeví. V tvrdé konkurenci na to není ani čas, ani prostor. Samo se nestane nic… a falešná skromnost? Anglosaská kultura pojetí falešné skromnosti nerozumí. Moji kolegové byli naučeni se o místo rvát. A já to od nich musel velmi rychle odkoukat, protože bych jinak neobstál.

Přijď, předveď se, zaujmi – a pak jsi ve hře. Sám jsem si tím prošel v mírové misi OSN u UNPROFORu v Sarajevu i v mezinárodním tribunálu. Pokud to někdo myslí s kariérou na západ od našich hranic vážně, musí se těchto zakořeněných zvyklostí hodně rychle zbavit.

Během roku jsem absolvoval písemné testy a osobní pohovory na obě pozice, o které jsem se ucházel. V OIOS jsem ve výběrovém řízení sice uspěl, ale upřednostnili uchazečku z Anglie. Začal jsem se tedy smiřovat s realitou a přemýšlet o tom, že se pokorně vrátím do Bělehradu a budu pokračovat na projektu Insider.

Jenže přišel srpen, zazvonil telefon a ve sluchátku zaznělo: „Dobrý den, tady New York…“ Rázem jsem neměl o čem přemýšlet. Ve Vídni mě stejně nechtějí, beru New York. Ale asi proto, abych měl o čem přemýšlet, zazvonil telefon ještě jednou a já ve sluchátku uslyšel: „Dobrý den, tady Vídeň…“

Budova Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii

Byl jsem jako na houpačce. V jedné ruce jsem držel nabídku z New Yorku a ve druhé z Vídně. Jedno zhoupnutí – práce sice na jeden rok, ale ve vysněném New Yorku. Druhé zhoupnutí – stálé zaměstnání, ale ve zkostnatělé císařské Vídni. New York nakonec zvítězil. Fascinoval mě už od mládí a toužil jsem se tam alespoň podívat. Kvůli železné oponě ale byla cesta do Velkého jablka, toho tavicího kotlíku světa, reálná asi jako cesta na Měsíc. A najednou bych tam mohl i pracovat?!

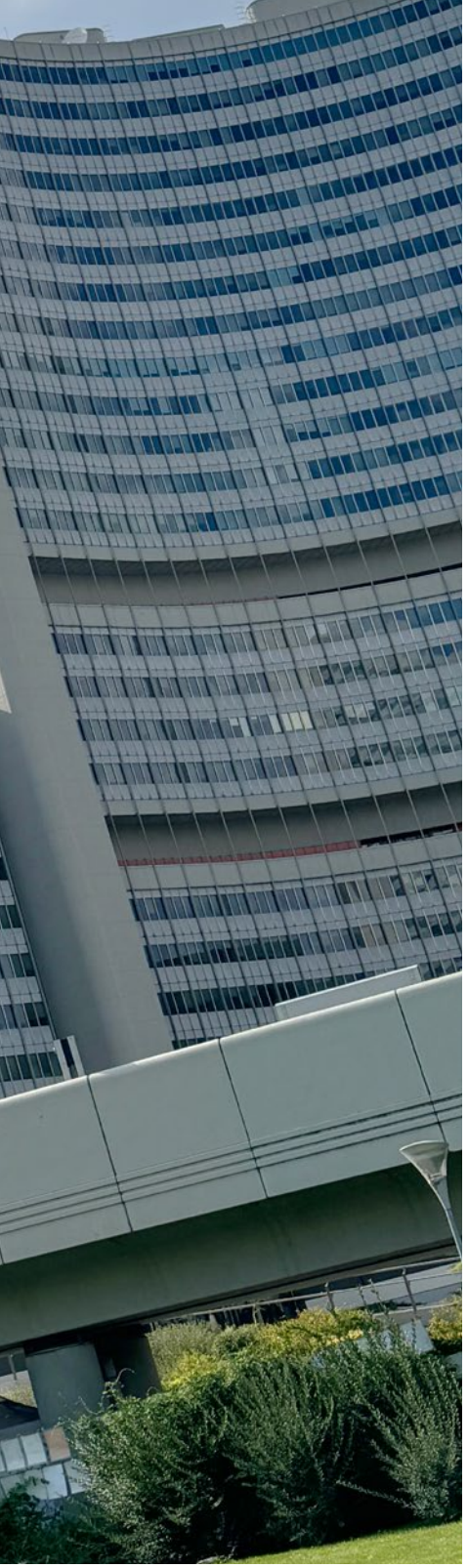
Moc času na rozhodování jsem neměl. Vydal jsem se proto nejprve do New Yorku, abych o vyšetřování programu Ropa za potraviny zjistil trochu víc. Mým prvním konzultantem byl Kevin Curtis, bývalý kolega z Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY) a věrný kamarád, který už v komisi od srpna pracoval. Setkal jsem se i s federálním prokurátorem, mým potenciálním šéfem. Chytrý chlap se skvělou schopností komunikace. Velmi dobře jsem si uměl představit, že bych pro něho pracoval, navíc i platové podmínky byly skvělé. Ale jeden rok – a pak konec. Nechal jsem tedy rozum, aby zvítězil. Po návratu do Evropy se mi New York opět vzdálil, na mapě i v životě.

Identifikační karta OSN, Vídeň

Mezinárodní centrum OSN, Vídeň, Rakousko

Byla tu ale ještě Vídeň. Vydal jsem se i tam. Chtěl jsem se utvrdit ve svém rozhodnutí, že jdu správným směrem. Potvrdil mi to i jeden úředník z osobního oddělení OSN. Zeptal jsem se na jeho názor na místo vedoucího týmu v OIOS. Vytřeštil oči: „Za to místo, milej zlatej, by lidi vraždili. Tak neváhej, popadni smlouvu a utíkej, ať si to v OIOS ještě nerozmyslí!“

Jeho reakce mě nastartovala. Definitivně jsem utlumil všechny touhy po New Yorku a s nadšením přijal nabídku z Vídně. Splnil se mi sen. Stal jsem se vyšetřovatelem OSN.

V říjnu 2004 jsem zamával Mezinárodnímu tribunálu pro bývalou Jugoslávii, zatlačil slzu, opustil Haag a přestěhoval se do Vídně, do vinařské čtvrti Grinzing. Zejména podzim jsem tam měl rád. Pestře zbarvené vinice, bezpočet hostinců a vináren lemujících ulice, které hojně navštěvovali jak místní, tak turisté. Do Vídně jsem ale nepřijel vysedávat na terase, kochat se vyhlídkou do okolí, popíjet rakouské víno a cpát se klobásami se zelím v místních hospůdkách, třebaže byly vynikající. Do Vídně jsem přijel jako vedoucí týmu v divizi vyšetřování OIOS, sekce Vídeň.

Po službě u kriminální policie a Interpolu v Praze, po roce stráveném ve válce v bosenském Sarajevu a deseti letech jako vyšetřovatel válečných zločinů jsem se naivně domníval, že způsob vyšetřování zločinů a přečinů osob pracujících pro OSN nebude tak dramaticky rozdílný. Po vystřízlivění z počátečního nadšení jsem si vzpomněl na svůj odchod z pražské kriminálky k Interpolu. Mentalita mazáků z praxe a byrokratických úředníků jsou dva hodně odlišné světy.

Vedoucím kanceláře byl Australan George, který přiděloval případy třem vedoucím týmů. Na nás pak bylo si pro konkrétní vyšetřování vybrat spolupracovníky. S tím jsem problém neměl. Rysy v obličeji mi ale ztvrdly, když jsem pročítal první vyšetřovací spisy. Mizerná úroveň odvedené práce, nesrovnatelná s požadavky u policie a nároky u tribunálu. Žádný z výslechů, ať už svědků, nebo podezřelých, nebyl podepsaný, navíc byl sepsaný formou zprávy, a ne výslechu. Vyšetřovatel popisoval, co mu svědek nebo podezřelý vypověděl. Přece výslechy, které nedáme k následnému přečtení a podpisu, nemůžou mít váhu řádného důkazu. Nejdříve jsem se na to zeptal svých kolegů. Bylo mi řečeno:

„Takhle to prostě děláme." Toto vysvětlení mi bylo přesně k ničemu. Že někdo něco „takhle prostě dělá", ještě neznamená, že je to tak správně. Byl jsem zvyklý si pracovní nesrovnalosti hned vyjasnit. Tak jsem se vydal za Georgem. Ten původně pracoval pro australskou zpravodajskou službu, jeho nadřízenou v OIOS byla už jen ředitelka, americká právnička Barbara. Ta řídila naši divizi z hlavního sídla OSN v New Yorku.

Vystřelil jsem na něj hned otázku: „Jak tady proboha vyslýcháte svědky a podezřelé?" Místo vysvětlení mě počastoval přednáškou o tom, že už nesloužím u policie ani nevyšetřuji u tribunálu, musím si tedy na tento způsob zvyknout, protože tak se to v OIOS dělá. Měl jsem nutkání reagovat nějak ostřeji jako: „Tys asi upad!", ale spolknul jsem to. Zvykat jsem si však rozhodně nehodlal, a tak jsem se rozhodl, že to projednám ještě s Barbarou. Když se k tomu naskytla příležitost, utřela mě stejným způsobem jako George.

Trvalo ještě asi dva roky, než se podařilo tyto nepřijatelné postupy změnit. Hodně tomu napomohla změna disciplinárního systému OSN a zřízení administrativního tribunálu UNDT i odvolacího tribunálu UNAT, které vyžadovaly mnohem vyšší standardy zajišťování důkazů – srovnatelné s tím, co jsem znal u mezinárodního tribunálu v Haagu a české policie.

S Georgem jsme zkrátka nebyli stejná krevní skupina. Kvůli postupu ve vyšetřování jsme se dokázali do sebe pěkně zakousnout a vyměnit si názory na věc někdy i dost hlučně. Jinak ale mezi námi panovalo profesní porozumění.

2

BALKÁN

„Skutečnost, že byl zločin spáchán během války, z něj nečiní menší zločin.“

Robert H. Jackson, hlavní žalobce
Norimberského tribunálu (úvodní řeč z roku 1945)

Divize vnitřního vyšetřování OIOS měla krátce po svém založení ústředí pouze v New Yorku, ale s počtem narůstajících případů v odlehlých destinacích bylo potřeba ji rozšířit. V Evropě zřídili sekci ve Vídni, v Africe pak v Nairobi.

V kanceláři jsem se sotva zabydlel a zapamatoval si cestu na toaletu, když mě pověřili úkolem odjet do kosovské Prištiny. Měl jsem tam řídit pracovní skupinu Task Force, založenou za účelem vyšetřování korupce, k níž mělo dojít v Misi OSN v Kosovu (UNMIK).

Zase Kosovo?

Do Kosova se mi tedy opravdu nechtělo. Kdybych měl zájem o práci v Prištině, mohl jsem zůstat u mezinárodního tribunálu. Byl jsem rozladěný, protože takhle jsem si změnu nepředstavoval. Nakonec jsme se s kolegou Andreasem dohodli, že se budeme

Mapa Socialistické federativní republiky Jugoslávie

Identifikační karta bezpečnostního důstojníka mírové mise OSN UNPROFOR v bývalé Jugoslávii

Mapa mírové mise OSN UNPROFOR v bývalé Jugoslávii

po třech měsících střídat. Ať se mi to tedy líbilo, nebo ne, v lednu 2005 jsem seděl v letadle směr Priština. Kosovo mi bylo asi souzeno.

S Kosovem jsem se seznámil v červnu 1999, pouhý týden poté, co NATO převzalo nad provincií kontrolu. V té době jsem pracoval v Úřadu prokurátora ICTY v Haagu, když si mě zavolal Clint Williamson, právník našeho týmu, a zeptal se mě: „Už jsi byl někdy v Kosovu?“ Napadlo mě, že je to past. „Ne, proč?“ Clint

Vladimír Dzuro s kolegy z bezpečnostní služby mise UNPROFOR, Sarajevo 1994

Bitva na Kosovském poli
(Adam Štefanović, 1870)

Mapa Kosova

Národní památník bitvy na Kosovském poli, Gazimestan

s lišáckým úsměvem odpověděl: „To se velmi brzy změní." Jak řekl, tak učinil. Společně s kolegou Kevinem Curtisem mě pověřil vedením naší kanceláře v Prištině.

Až do února 1994, kdy jsem nastoupil do mírových jednotek OSN v bývalé Jugoslávii UNPROFOR, jsem o existenci Kosova vůbec neměl tušení. Za dlouhých zimních večerů v obléhaném Sarajevu jsem měl ale dostatek času se dovzdělat. Nastudoval jsem si státní uspořádání Jugoslávie, její historii i složení obyvatelstva. Pomohlo mi to lépe se orientovat v místní politice a pochopit kořeny konfliktů.

Po porážce srbského vojska v roce 1389 na Kosovském poli nedaleko Prištiny převzala vládu nad Kosovem osmanská říše. Následovala migrace velkého množství Turků a Albánců na severozápad a do konce 19. století se Albánci v Kosovu stali většinovou etnickou skupinou.

K obratu došlo během první balkánské války v roce 1912, kdy Srbsko opět převzalo nad Kosovem kontrolu. Po druhé světové válce se pak Kosovo stalo autonomní provincií Srbska v rámci Socialistické federativní republiky Jugoslávie (SFRJ).

Rozmach albánského nacionalismu v osmdesátých letech vedl k nepokojům a volání po nezávislosti Kosova, v roce 1989 však vláda v Bělehradě autonomní status Kosova zrušila. Když se SFRJ v roce 1991 rozpadla, vůdci kosovských Albánců vyhlásili referendum o nezávislosti, které vyvolalo represivní reakci vlády v Bělehradě. Následovalo povstání. Kosovo zůstalo součástí Srbska, které se v roce 1992 spojilo s Černou Horou a vyhlásilo novou Svazovou republiku Jugoslávii. V roce 1998 zahájil srbský režim prezidenta Miloševiće brutální protipovstaleckou kampaň, během níž bylo ze svých domovů v Kosovu vyhnáno asi osm set tisíc etnických Albánců.

Prokurátorka mezinárodního tribunálu Louise Arbourová se setkala s prvními problémy týkajícími se Kosova již na podzim roku 1998, kdy začala prošetřovat zločiny, které byly údajně v Kosovu spáchány. Svazová republika Jugoslávie opakovaně odepřela vyšetřovatelům tribunálu víza a zakázala jim do této oblasti cestovat. Jugoslávské úřady prohlašovaly, že tribunál nemá žádnou pravomoc vyšetřovat konflikt v Kosovu, protože se jedná o vnitřní spor vlády s teroristy.

Přesto se prokurátorka pokusila 18. ledna 1999 vstoupit do Kosova, aby prošetřila zprávy o zabití čtyřiceti pěti kosovských Albánců v Račaku. Jugoslávské úřady ji znovu odmítly vpustit. Rozhodla se, že nechá v regionu tým, který se pokusí shromáždit důkazy. O týden později jugoslávské úřady povolily soudnímu týmu z Finska, aby společně s týmy ze Svazové republiky Jugoslávie a Běloruska provedly pitvy obětí z Račaku. Finský tým zjistil, že oběti nebyly ozbrojené. Později to bylo použito jako důkaz při procesu s prezidentem Slobodanem Miloševićem.

Prokurátorka tehdy nařídila vyslat vyšetřovatele do Makedonie a Albánie, kde se zdržovalo nejvíce kosovských uprchlíků. Měli je vytěžit a popřípadě provést výslechy svědků válečných zločinů v Kosovu.

Americký prezident Bill Clinton požádal Richarda Holbrooka, protřelého amerického diplomata, aby se vzhledem k tomu, že v regionu dlouho pobýval, stal zvláštním prezidentským vyslancem pro Balkán. V letech 1998 a 1999 usiloval Holbrooke o ukončení konfliktu mezi ozbrojenými silami Svazové republiky Jugoslávie a Kosovskou osvobozeneckou armádou (UÇK), která bojovala za nezávislé Kosovo.

Diplomatická jednání o kosovské krizi vedla ke svolání konference na zámku

Rambouillet u Paříže. Byla navržena mírová dohoda mezi delegací Svazové republiky Jugoslávie (resp. Srbska jako její součásti) na jedné straně a delegací politických představitelů etnických Albánců na straně druhé. Jednání předsedali britský ministr zahraničí Robin Cook a francouzský ministr zahraničí Hubert Védrine. Občas se jednání účastnila i americká ministryně zahraničí Madeleine Albrightová a německý ministr zahraničí Joschka Fischer. Robin Cook a Hubert Védrine 23. února 1999 vydali prohlášení, v němž uvedli, že jednání „vedla ke shodě" o autonomii pro Kosovo, včetně mechanismů pro svobodné a spravedlivé volby do demokratických institucí.

Bez dohody začne bombardování

V Paříži pak 18. března 1999 delegace kosovských Albánců, Spojených států a Velké Británie podepsaly dokument, který vešel ve známost jako rambouilletská smlouva. Delegace Svazové republiky Jugoslávie a Srbska dohodu podepsat odmítla, stejně jako zástupce Ruska.

Srbské delegace si byly dobře vědomy, že podepsání jakékoliv úmluvy, která by poskytla Kosovu i sebemenší nezávislost na Srbsku, by pro ně znamenala politickou smrt. Kosovo je pro Srby něco jako svatý grál. Bitva na Kosovském poli, četné kláštery pravoslavné církve i nerostné bohatství, to vše Srbům nedovolovalo, aby se tohoto území vzdali.

Prezident Bill Clinton a ministryně zahraničí Madeleine Albrightová požádali Richarda Holbrooka, aby se vrátil do Bělehradu. Měl prezidentu Miloševićovi předložit ultimátum, že pokud mírovou dohodu o Kosovu z Paříže nepodepíše, začne bombardování.

V březnu 1999 skutečně Holbrooke do Bělehradu odcestoval. Později se k tomuto tématu vyjádřil následovně: „Prezident Milošević se mě zeptal: Jste takoví blázni, abyste nás bombardovali kvůli problémům v tom mizerném Kosovu, o kterých mluvíme? Já mu odpověděl: To si pište! Jsme takoví blázni."

Holbrooke v Bělehradě přenocoval a ráno se za prezidentem Miloševićem vydal úplně sám. Cestou myslel na událost ze srpna 1914, kdy se v těchto končinách rozhořela

Americký diplomat Richard Holbrooke a prezident Slobodan Milošević při jednání o situaci v Kosovu, 1999

Mapa mírové mise OSN UNMIK v Kosovu s vyznačenými bezpečnostními sektory Sever, Jih, Východ a Západ

obrovská krutá válka jen kvůli nedorozumění. Někteří historici se shodují, že první světová válka byla nevyhnutelná, ale jejich odpůrci jsou přesvědčeni, že se válečnému konfliktu dalo zabránit, kdyby nedošlo k diplomaticky zpackanému vyjednávání. Richard Holbrooke nechtěl připustit, aby se něco podobného opakovalo. Jen hlupák se nepoučí z minulosti. Proto to nechtěl vzdát. Stále si totiž nebyl jistý, zda si prezident Milošević skutečně uvědomuje fatální důsledky svého postoje a jestli ultimátum nepovažuje jen za plané výhrůžky.

Podle toho také Holbrooke formuloval otázku: „Rozumíte dostatečně jasně vyjádření, pane prezidente, že pokud odsud dnes odejdu bez dohody, začne téměř okamžitě bombardování?“ Prezident Milošević jen přikývl. Holbrooke se tedy pokusil zeptat ještě jinak: „Chápete, že to bude rychlé, tvrdé a dlouhodobé?“ Tato tři slova vyslovil promyšleně po konzultaci s Pentagonem. Prezident Milošević to shrnul: „Jste skvělá země a mocná země. Můžete si absolutně dělat, co chcete. Není v našich silách vás zastavit.“ Holbrooke nabyl dojmu, že Milošević rezignoval.

Seděli sami v prázdném rozlehlém paláci, obklopeni velkolepými obrazy a dalším uměním zděděným po předchozích režimech. V prostoru plném němé historie společně psali odstavec do kapitoly dějin. Richard Holbrooke si uvědomoval hrůzné důsledky odmítavého postoje Srbů možná víc než prezident Milošević sám. Nechtěl to

vzdát a neustále křesal jiskřičku naděje: „Dobře, tak tomu rozumíte. Je vám tedy naprosto jasné, co se odehraje, až odejdu?“ Prezident Milošević hlesl: „Ano. Budete nás bombardovat.“

Richardu Holbrookovi došlo, že dialog nikam nevede, stále se točí v kruhu. Tak se omluvil, že bude muset odejít. Bílý dům a ministerstvo zahraničí čekaly na zprávu. Ještě jednou se ale naposledy zeptal: „Trváte na tom? Skutečně naposledy. Je vám jasné, co se děje?“ Nato uslyšel poslední odpověď: „Ano.“ S tímto patovým výsledkem se s prezidentem Miloševićem rozešli.

Při odchodu pocítil zmar a velké zklamání z výsledku jednání, ale byl přesvědčen, že nedošlo k nedorozumění. Prezident Milošević si plně uvědomoval, čemu jde jako státník i jako člověk vstříc. Pro zvrácení výsledku udělal Richard Holbrooke vše, co bylo v jeho silách, a dokonce ještě víc, než se po něm žádalo. Chápal to jako povinnost.

Prezidentu Miloševićovi bylo jasné, že po odjezdu Holbrookovy delegace z Bělehradu dojde k bombardování. Stalo se tak o třicet hodin později.

Když všechny mezinárodní snahy o vyřešení konfliktu diplomatickou cestou selhaly, zahájilo v březnu 1999 NATO leteckou operaci Spojenecká síla (Allied Force) s cílem zastavit humanitární katastrofu, která se tehdy v Kosovu odehrávala. Rozhodnutí zasáhnout následovalo po více než roce bojů v provincii a Bělehrad byl po několika měsících přinucen z Kosova stáhnout své vojenské a policejní jednotky. Rada bezpečnosti OSN přijala 10. června rezoluci, podle níž bylo Kosovo svěřeno pod dočasnou správu mise UNMIK. Na základě této rezoluce ustanovilo NATO jednotky KFOR pod jednotným velením velitele spojeneckých sil NATO v Evropě, amerického generála Wesleyho Clarka.

V létě 1999 jsme stále vyslýchali svědky v Chorvatsku a účastnili se exhumací ve Východní Slavonii. Nad hlavou nám přelétávala bojová letadla NATO směřující na východ. Z médií jsme se dozvěděli, kam letadla míří a proč.

Exhumace v chorvatském Erdutu, zleva Clint Williamson, Vladimír Dzuro, chorvatský soudce a plukovník Ivan Grujić

Exhumovaná těla ze studny v obci Daljski Atar v chorvatské Slavonii

V sobotu 11. června jsme seděli u snídaně s Kevinem a Clintem v hotelu Lady M v chorvatských Vinkovcích. Plánovali jsme výslechy na další den. Tu a tam naše oči zabloudily k obrazovce televize zavěšené na zdi jídelny. Clint najednou zbystřil, mávl rukou a požádal majitele, aby zesílil zvuk.

Ve zpravodajství právě komentovali situaci v Kosovu. Moderátor hlásil, že v časných ranních hodinách se kolona zhruba třiceti ruských obrněných vozidel se dvěma sty padesáti vojáky, kteří byli součástí mezinárodních mírových sil SFOR v Bosně a Hercegovině, nečekaně přesunula do Srbska. To pro CNN potvrdilo i velitelství NATO. Rusové narychlo přemalovali původní označení SFOR bílou barvou na KFOR a ještě před příchodem jednotek NATO obsadili letiště v Prištině. Západní spojenci opět podcenili Rusko a jeho schopnost dosáhnout maximálních cílů s použitím minimálních prostředků.

Mě tato zpráva katapultovala do srpna 1968. Tenkrát mi bylo necelých sedm let a jako každý rok jsem s bratrem trávil prázdniny u dědy a babičky na chatě v lesích na Křivoklátsku. Zcela nečekaně přijeli táta s mámou a přes naše hlasité protesty nás odvezli domů do Buštěhradu. Cestou jsme míjeli tanky, které blokovaly silnice.

Doma rodiče pustili televizi a společně jsme se dívali, jak ulicemi projížděly kolony tanků s neznámými vojáky, které nikdo nevítal, a poslouchali jsme rachot střelby v pražských ulicích. Vůbec jsem tomu nerozuměl, bál jsem se a nechápavě koukal na dědu, který si sedl ke stolu, dlaněmi si zakryl oči, aby nebyly vidět jeho slzy, a stále dokola opakoval: „Proč nám to udělali?!“

A teď jsem se zase díval na ruské vojáky, tentokrát směřující do Kosova. Kevin se mě udiveně zeptal, proč na tu televizi civím tak vyděšeně. Když jsem mu svou vzpomínku odvyprávěl, jen pokýval hlavou a suše poznamenal: „A my vás v tom nechali.“

Jakmile se potvrdilo, že strategicky klíčové letiště v Prištině skutečně obsadili Rusové, generál Clark vydal rozkaz přesunout v helikoptérách do Prištiny kontingent britských a francouzských výsadkářů a letiště znovu obsadit.

Ruský vojenský kontingent na cestě z Bosny do Prištiny v Kosovu

Štábní důstojníci obou kontingentů měli k rozkazu vážné výhrady. Obávali se, že vpád do Kosova před dohodnutým datem povede k tomu, že Srbové od podepsané dohody odstoupí. V případě ohrožení výsadkových sil bude obtížné dostat je zpět do bezpečí, protože Srbové mosty a tunely v hornaté krajině podminovali.

Neuposlechnutí rozkazu

Prvními jednotkami NATO, které podle dohody vstoupily do Prištiny, byli vojáci norského Velitelství speciálních sil FSK a vojáci z dvacáté druhé britské Speciální letecké služby SAS. Ještě téhož večera, 12. června 1999, odletěl generál Jackson helikoptérou ze Skopje do Prištiny, aby uspořádal tiskovou konferenci. Po ní se setkal s generálem Viktorem Zavarzinem, který velel malé ruské jednotce na letišti. Osobní setkání generálů a sdílená láhev whisky, kterou s sebou prozíravý generál Jackson přivezl, prý pomohla alespoň na chvíli uklidnit napjatou atmosféru.

Setkání britského generála Mika Jacksona, velitele sil KFOR, a ruského generála Viktora Zavarzina na letišti v Prištině, Kosovo, červen 1999

Identifikační karta mise KFOR

Jenže zatvrzelý generál Clark si stále pohrával s nebezpečnou myšlenkou, že by do Prištiny mohlo přiletět ještě více ruských jednotek. V této úvaze ho podporovali sami Rusové, protože uvedli do pohotovosti několik leteckých základen a připravili prapory výsadkářů k odletu do Kosova ve vojenských transportních letounech Iljušin Il-76. Generál Clark proto plánoval, že nařídí helikoptérám KFOR, aby zablokovaly přistávací dráhy, ale nepříznivé povětrnostní podmínky mu znemožnily tuto operaci provést.

Následujícího dne dorazil generál Clark do štábu generála Jacksona ve Skopji. Jackson vysvětlil Clarkovi, že ruským vojákům, kteří jsou izolovaní na letišti v Prištině, nemůže ruské velení poslat posily vzdušnou cestou. Také by nebylo zrovna taktické si Rusy znepřátelit. K podepsání mírové dohody by bez jejich intervence nikdy nedošlo. Clark ale Jacksonovo zdůvodnění nehodlal akceptovat a rozkázal přistávací dráhu zablokovat. Jackson kategoricky odmítl uposlechnout Clarkův rozkaz a údajně mu oznámil: „Nehodlám kvůli tvé umíněnosti rozpoutat třetí světovou válku."

Generál Jackson později tvrdil, že byl připraven okamžitě rezignovat, než aby uposlechl Clarkův rozkaz. Ten nakonec nebyl splněn a Spojené státy raději

Uprchlíci na hranici mezi Makedonií a Kosovem

vyvinuly politický nátlak na okolní státy, aby nepovolily Rusku použít jejich vzdušný prostor k posílení jednotek v Prištině.

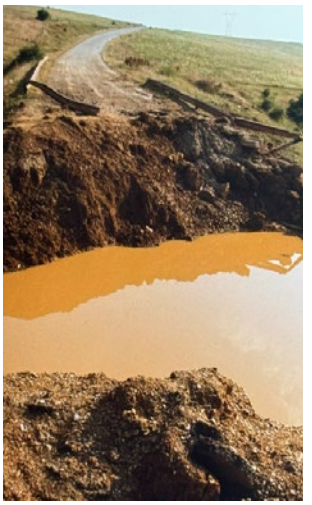
Asi po týdnu, kdy NATO převzalo kontrolu nad provincií, jsem s Clintem odletěl do makedonské Skopje. Tam na nás už čekal Kevin s vojenskou eskortou NATO, která nás doprovodila do Prištiny.

Šelmy místo mazlíčků

Přestože jsem tuto cestu podnikl ještě mnohokrát, na tu první nikdy nezapomenu. Mířili jsme k hranici mezi Makedonií a Kosovem. Makedonská krajina se nikterak nelišila od jiných částí bývalé Jugoslávie. Projížděli jsme vesnicemi a vesničkami s tu a tam nedostavěnými domky. Míjeli jsme povozy tažené koňmi, po silnicích volně pobíhaly kozy, ovce, toulaví psi a kočky, v soužití s kdákajícími slepicemi a káchajícími kachnami, které spásaly trávu kolem silnic.

U hraničního přechodu se ale situace radikálně změnila. Směsice odstavených aut, kam až jsme dohlédli, a všude uprchlíci z Kosova. Mezi nimi se proplétali zaměstnanci humanitárních organizací, kteří pro ně zajišťovali stravu a základní hygienické prostředky.

Na druhé straně hranice se scenérie opět dramaticky změnila. Prázdné silnice, opuštěné vesnice, vypálená

Silnice v Kosovu se zničeným mostem

Uprchlický tábor Blace, Makedonie

1 Zničené vojenské nákladní vozidlo na cestě do Prištiny

2 Dělostřelecká munice

3 Vypálená vesnice v Kosovu

stavení. Každou větší křižovatku blokoval tank nebo obrněný transportér a kolem nich postávala skupinka vojáků NATO.

Tam, kde stával most, zela ohromná kruhová jáma po zásahu raketou nebo naváděnou střelou. Objížďky nás značně zdržovaly, ale nakonec jsme se přece jen dostali do Prištiny, města duchů. V liduprázdných ulicích patrolovali britští vojáci, vojenská technika byla strategicky rozmístěná na dohled. A všude se potulovaly smečky psů.

4 Zemědělská farma v Kosovu

5 Vozidlo Jugoslávské armády v Kosovu

6 Poničená mešita v Kosovu

7 Smečka divokých psů v Kosovu

Nikdy bych nevěřil, jak rychle se z domácích mazlíčků ponechaných majiteli při útěku z Kosova napospas osudu stanou nelítostné organizované gangy hladových šelem. Od dětství jsem žil ve společnosti psů a sám jsem milovníkem těchto čtyřnohých kamarádů, ale to, co jsem pozoroval v ulicích Prištiny a v dalších kosovských městech, mě vyděsilo. Hlad psy donutil, aby se rychle rozpomenuli na svůj základní instinkt a z pudu sebezáchovy začali ve smečkách lovit. Nahánělo to hrůzu.

Úkolem naší první cesty do Prištiny bylo zjistit, jaká je v provincii situace a kde bude možné získat (nebo přesněji řečeno obsadit) kanceláře pro náš úřad. Volba byla jasná a rychlá. Zabrali jsme několik kanceláří v bývalém velitelství jugoslávské armády, které vyhovovaly jak našim potřebám, tak z hlediska bezpečnosti. Velení jednotek NATO v Kosovu s našimi požadavky souhlasilo.

Ubytování bylo vojenského typu, stravovali jsme se z přidělených vojenských balíčků, prostě nic neobvyklého, co bychom už nezažili, včetně depresivní prázdnoty. Až po několika týdnech jsme zpozorovali první obyvatele, kteří se začínali pomalu vracet do svých domovů. V Haagu pak zástupce prokurátora Graham Blewitt urychlil operativní plánování nasazení našich vyšetřovatelů do Kosova.

Nejrozsáhlejší místo činu

Denně k nám přicházela hlášení o místech nálezů těl od kosovských občanů, jednotek KFOR, nevládních organizací, agentur OSN i novinářů. Společně s analytiky jsme rovněž procházeli výpovědi svědků získané v Albánii a Makedonii. Prověřovali jsme všechny informace a pověřili jsme pyrotechniky KFOR provedením kontroly, zda na místě nejsou miny nebo další výbušné nástrahy. Vojáci KFOR pak střežili nahlášená místa do doby, kdy jsme se tam mohli dostavit.

Tribunál tehdy zaměstnával pouze dva forenzní vyšetřovatele, kteří samozřejmě nemohli být na všech místech po celém Kosovu. Proto prokurátorka Louise Arbourová požádala členské státy OSN o poskytnutí forenzních specialistů. Dvanáct členských států a Švýcarsko vyslaly na pomoc tři sta profesionálů. Z nich jsme sestavili týmy forenzních patologů, policejních techniků a specialistů na výbušniny a balistiku. Vysílali jsme je na místa nálezů. Pořizovali tam fotografie nalezených těl a jejich oblečení, popřípadě zbraní a použitých nábojnic. Důkazy shromáždili a uchovali. Pokud to situace dovolila, provedli přímo na místě i pitvu obětí, aby určili příčinu úmrtí. Tou byla většinou střelná zranění. Oběťmi byli muži i ženy ve věku od dvou do devadesáti čtyř let.

Do vlastního vyšetřování jsme se ani já, ani Kevin nezapojili. Exhumace jsme ale plánovali a řídili. Každý den jsme měli k dispozici podle počtu forenzních týmů i potřebný počet vyšetřovatelů prokuratury, kteří týmy doprovázeli na místo nálezu. Vyšetřovatelé večer sepsali zprávu o průběhu exhumace, kterou jsme analyzovali a poslali prokuratuře do Haagu.

Spolupracovali jsme i se srbskými úřady a objevili jsme tajné masové hroby v Batajnici na předměstí Bělehradu a v obci Petrovo Selo ve východním Srbsku. Tam těla kosovských Albánců dopravili, aby zatajili důkazy. Několik zaměstnanců srbského ministerstva vnitra před tribunálem dosvědčilo nalezení chladicích kontejnerů s těly kosovských Albánců. Ty pak byly ve východním Srbsku vhozeny do Dunaje. Podařilo se nám prokázat i tajné přemístění osmi set těl z Kosova na různá místa v Srbsku.

V Kosovu jsem prožil šest měsíců. Za tu dobu jsme exhumovali dva tisíce sto osm těl ze sto devadesáti pěti masových hrobů po celém Kosovu. V následujícím roce forenzní týmy nalezly a zdokumentovaly dalších tři sta dvacet pět míst a exhumovaly tisíc pět set sedmdesát sedm těl nebo jejich částí.

Sníh do rána zhnědl

Exhumace mnohdy probíhaly za svízelných podmínek a nebyla to dřina pro každého. Někteří vyšetřovatelé tuto práci rovnou odmítli, jiní se po prvních zkušenostech už nevrátili. V létě vedro, déšť a bláto. V zimě mráz, sníh a smog z kosovské elektrárny Obilić. Znečištění bylo tak děsivé, že když večer napadl sníh, byl do rána od popílku, který elektrárna vypouštěla do ovzduší, úplně hnědý. Hygienické podmínky byly katastrofální v kterémkoliv ročním období.

Ze začátku jsme dostávali konzervy z vojenských zásob. Když už jsme se na ně nemohli ani podívat, snažili jsme se pozřít zvláštně chutnající pokrmy v restauracích, kterých tu tou dobou bylo skutečně jako šafránu. Jediné, na co jsme se mohli spolehnout, bylo pivo, cola v plechovkách a samozřejmě balená pitná voda, která se nepoužívala jen na pití, ale i na osobní hygienu. Nikdo z nás netoužil si vodou, o níž nevěděl, do jaké míry je kontaminovaná, přivodit nějaké obtíže.

Ale postupem času, jak se do měst vracel život, se začaly znovu otevírat restaurace a obchody s potravinami. Bohužel návrat vyhnaných obyvatel komplikovaly případy žhářství. Pod rouškou tmy často vzplála srbská i romská stavení jen proto, aby jejich majitele zastrašili a odradili je od návratu do provincie. Občas jsme odpoledne a večer

Tepelná elektrárna Obilić, Kosovo

Hořící domy v Prištině

sedávali na terase domu, který jsme si v Prištině s Kevinem dlouhodobě pronajali. Z místa zvaného Sunny Hill jsme pozorovali hořící domy ve městě pod námi. Nic jiného jsme nemohli dělat. Tak jsme alespoň doufali, že se požár příliš nerozšíří.

Stres z vysilující monotónní práce na exhumacích v náročných podmínkách a nehostinném prostředí si vyžádal svou daň. Bylo léto. Vyčerpaný a bez nálady jsem se vrátil z mise do Haagu. Byt byl prázdný. Rodina odjela do Česka na prázdniny. Vzal jsem si pár dní volna a odjel tajně za nimi. Chtěl jsem je překvapit. Vstoupil jsem do dveří právě ve chvíli, kdy příbuzenstvo zrovna řešilo rozbitou pračku. Diskuze se zvrtla a vyústila v prudkou rozepři mezi mojí matkou a tchyní. Já měl v hlavě masové hroby, exhumace, logistické problémy a šarvátky v týmech forenzních znalců. Tohle všechno na věšák v předsíni s batohem jednoduše nepověsíte. Vřelé uvítání se nekonalo. Za můj proslov by se nestyděl ani štamgast v hospodě čtvrté cenové skupiny: „Vy tady řešíte zasranou rozbitou pračku a Kosovo je plné masových hrobů…“ Všichni ztuhli. Okamžitě jsem chtěl odejít a vrátit se do Haagu.

Manželka mě vzala stranou, zadívala se mi do očí a uklidňujícím tónem řekla: „Víš, Vladimíre, pro nás je rozbitá pračka normální věc a s tím spojená výměna názorů taky. To, co momentálně prožíváš ty, že každý den vyhrabáváš v Kosovu desítky mrtvol, to normální opravdu není. My s tebou ale máme trpělivost, tak měj, prosím tě, i ty trpělivost s námi, kteří řešíme pro tebe tak malicherné záležitosti, jako je třeba právě teď rozbitá pračka.“

Tehdy jsem si uvědomil, jak nebezpečný je dlouhodobý plíživý stres. Jak se zažírá pod kůži, jak rychle vás může ovlivnit a způsobit doživotní trauma. Před očima mi proběhli zdivočelí kosovští psi, které boj o přežití proměnil z domácích mazlíčků v divoké šelmy. Díky rodinné trampotě s pračkou jsem pochopil, jak moc musím jít do sebe a že musím vliv pracovního prostředí víc filtrovat.

Došlo i na ty, kteří se tvářili jako machové a dávali najevo, že náročné životní podmínky a soužití s mrtvolami je přece nemůžou rozhodit. Několik mých kolegů na to doplatilo zdravotními obtížemi a jeden dokonce i tím nejcennějším, co měl – vlastním životem. Dobrovolně ho ukončil jednou ranou z pistole.

Naučím ho, aby zabil každého...

Tak jako v každém jiném povolání ani vyšetřování není vždy jen o vyšetřování. Seděl jsem v kanceláři a bušil do klávesnice další z řady zpráv pro zástupce prokurátora Blewitta, když náhle zazvonil telefon. Zvedl jsem sluchátko. Ohlásil se mi kolega z Haagu, že prý odpoledne navštíví Kosovo bývalá prezidentka Irské republiky Mary Robinsonová a že by se ráda podívala na místo exhumace někde v okolí Prištiny. Mám tedy vše zařídit a doprovodit ji. Poděkoval jsem mu za práci navíc a zavěsil. Zabodl jsem oči do nástěnné mapy pověšené na zdi v kanceláři, na které jsem měl špendlíky pečlivě vyznačená místa, kde se právě nacházely forenzní týmy. Hledal jsem nejbližší lokaci. Hned jsem se tam vypravil.

Ke svému nemilému překvapení jsem zjistil, že švýcarský tým už je s prací hotov, místo je zdokumentované, důkazy zajištěné, shromážděné a uložené v označených plastových sáčcích. Dvě papírové krabice již byly naložené ve služebním autě. Co teď?

Zavolal jsem si vedoucího týmu a po krátké poradě jsme dospěli k řešení, které by bezpochyby neprošlo při návštěvě prokurátorky, ale pro političku bylo více než dostačující. Forenzní tým na jednom místě rozložil několik důkazů v sáčcích a ke každému ještě přidal plastové číselné označení – přesně jak to známe z každé televizní detektivky. Sotva jsme místo nálezu naaranžovali, dostavila se delegace. Z vozidla vystoupila velmi distingovaná dáma, která projevila upřímný zájem o práci ICTY a forenzních týmů v Kosovu. Trpělivě jsme jí všechno vysvětlovali a přitom názorně ukazovali, co

Bývalá prezidentka Irska Mary Robinsonová a Vladimír Dzuro na místě činu v Kosovu

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Vyšetřovatel - zločiny privilegovaných**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.